

Gaziantep İli Devlet İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İlk Yardım Uygulamalarına İlişkin Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi

Çiçek SARUHAN¹, Reşit SARUHAN², Cuma YILDIRIM³, Nimet OVAYOLU⁴

¹Uzm. Hem., Batman Bölge Devlet Hastanesi, ²Uzm. Dr., Batman Bölge Hastanesi, ³Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Acil Tıp AB, ⁴Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, BATMAN

ciceksaruhan82@gmail.com, rstsrhn@mynet.com, yidirimca@hotmail.com, ovayolu@gantep.edu.tr

Geliş Tarihi/Received:
17.04.2018

Kabul Tarihi/Accepted:
10.05.2018

Yayın Tarihi/Published:
27.06.2018

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Gaziantep merkezindeki devlet ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin yaş, cinsiyet, görev süresi, eğitim durumu, ilk yardım eğitimi alma durumu, ilk yardım eğitimi alanların eğitimi aldığı yer gibi değişkenlere göre ilk yardım bilgi puanlarının saptanması ve karşılaştırılmasıdır. Tanımlayıcı olan araştırmanın evrenini, Gaziantep merkeze bağlı 121 ilköğretim okulunda çalışan 4972 öğretmen oluşturmaktadır. Basit rasgele örnekleme yöntemi ile seçilen 29 ilköğretim okulunda, rasgele yöntemle seçilen 545 öğretmen araştırma kapsamına alınmıştır. Veriler araştırmacı tarafından oluşturulan anket formları ile toplanmış, SPSS programında analiz edilmiştir. Araştırma grubunun ilk yardım bilgi puanları açısından yaş, cinsiyet, görev süresi, eğitim durumu, ilk yardım eğitimi alma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlk yardım, İlköğretim okulları öğretmenleri, Bilgi düzeyi

Determination of First Aid Knowledge Levels of the Teachers Working in the Government Primary Schools in Gaziantep City

ABSTRACT

The goal of this study was to determine and compare the first aid knowledge scores regarding the variables such as the age, sex, working duration, education, first aid training status of the teachers working in primary schools in Gaziantep city center. The sample of this descriptive study comprised of the 4972 teachers working in 121 primary schools in Gaziantep city center. 545 teachers chosen by randomized sampling method from the 29 primary schools chosen by randomized method were included in the study. The data was collected with the questionnaire form prepared by the author and was analyzed by SPSS programme. There was statistically significant difference between age, sex, working duration, education, and first aid training status place of the training regarding the first aid knowledge scores of the study group.

Keywords: First aid, Primary school teachers, Knowledge level

1. GİRİŞ

Sağlık, insan yaşamındaki en değerli kavramdır. İnsanın sosyal bir varlık olarak kendisinden beklenen işlevleri yerine getirmesi, üretken olabilmesi, kendisinin, ailesinin ve ülkesinin huzuru ve mutluluğu için bir şeyler yapabilmesi ancak sağlıklı olması ile gerçekleşebilir (Erefe, 1998). Sağlık, yalnızca hastalığın olmayışı değil hem bireysel sorumluluğu hem de yaşam kalitesini kapsayacak şekilde

tanımlanabilmektedir. Fiziksel gücün olduğu kadar sosyal ve bireysel kaynakların da önemini vurgulayan bireyin ya da grubun istek ve gereksinimlerini karşılayabilme, çevre ile baş edebilme düzeyidir (Öz, 2004).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ); sağlığı “sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, sosyal ve mental yönden tam bir iyilik halidir” biçiminde tanımlamaktadır (İnanç vd., 1999). Bir insana sağlıklı diyebilmek için o insanın tıbbi kriterlere göre sağlıklı olmasının yanında kendisini sağlıklı olarak algılaması da önemlidir (Birol, 2000).

İlk yardım, sağlık eğitimi konuları içerisinde oldukça önemli ve öncelikli konulardan birisidir. İnsanlar ilk çağlardan beri çalışma ortamlarında, seyahatlerinde, evlerinde ve buldukları diğer ortamlarda her zaman belirli riskler, tehlike ve kazalarla iç içedirler. Zamanında ve bilinçli bir şekilde yapılacak ilk veya acil yardım ile kazalar sonucu oluşabilecek ölümlerin %50’ye varabilecek oranda azaltılabileceği gösterilmiştir. İlk ve acil yardım hizmetlerinde başarılı olmak öncelikle bu konuda iyi yetişmiş, yeterli sayıda insan gücünün varlığına bağlıdır. İlk yardımla ilgili bilgi ve uygulamaların toplumdaki bütün bireylerce bilinmesi arzu edilen bir durumdur. Ancak bunu sağlamak oldukça güçtür (Koç, 1994).

Sağlık hizmetleri gelişmiş ülkelerde, okul sağlığı hizmetleri genel sağlık hizmetlerinden ayrı düşünülmemekle okul sağlığı hemşiresi ve öğretmen-aile işbirliği ile yürütülmekte, çocuklarda sağlık sorunları erken dönemde belirlenerek önlem alınıp koruyucu bakım sağlanabilmektedir (Öngün, 2001).

Okul sağlığı hizmetleri kapsamında, çocukların sağlık kontrollerini yapmak, çocuklara ve ailelere sağlık eğitimi vermek ve okullarda sağlıklı bir ortam sağlamak yer alır. Sağlık kontrolleri okul hemşiresi veya okul doktoru tarafından yapılır. Okullarda sağlık konuları çeşitli yönleriyle eğitim programlarında yer almalı bunun için öğretmenler de bu konuda bilgilendirilmiş olmalıdır (Neyzi, 1994; Şahin, 2005).

Kuram

Bu araştırmada ilk öğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin ilk yardım konusundaki bilgi düzeyleri, ilk yardım gerektiren durumlarda ne yada neler yaptıkları, yaptıkları uygulamaların ne ölçüde doğru olduğu, eğitim düzeylerinin ve ilk yardım eğitimi almalarının ilk yardım konusundaki bilgilerine ve uygulamalarına etkisinin belirlenip karşılaştırılması amaçlanmıştır.

İlgili Çalışmalar

Rogrigues vd., (2015) yaptıkları çalışmada okul ortamında öğretmenlerin ilk yardım bilgi düzeyleri hakkında çalışmış ve aynı zamanda becerileri yükseltmek için de stratejiler önermişlerdir. Çalışmada acil ve ilk yardım gerektiren durumlarla karşılaşan öğretmenlerin rollerini anlamayı amaçlamışlardır. Brezilya’nın Juazerio do Norte kentinde okul öncesi, ilköğretim ve lise öğretmenlerinden 80 katılımcı ile niteliksel (kalitatif) yaklaşımla tanımlayıcı olarak hazırlanan çalışmada öğretmenlerin ilk yardım kavramlarına çok yakın bir algıya sahip olmalarının açık olduğu; bununla birlikte, okul içerisinde sağlığın geliştirilmesi değil de hastalıkları önleme kavramının hala çok sınırlı olduğu çalışma sonucunda belirlenmiştir. Çalışmanın, acil ve ilk yardım durumlarında sakin bir davranış sergilemenin önemini ortaya koyarken bir çok öğretmenin bir kaza ile karşılaşılınca kendilerini tamamen hazır hissetmediklerini ortaya koyduğu ifade edilmiştir.

Amro ve Qtait (2017) tarafından Filistin’in El-Halil şehrinin güneyinde basit rastgele örnekleme yapılarak seçilen okullarda amaca uygun seçilen öğretmenler ile yapılan bir ilk yardım bilgi çalışması gerçekleştirmişler ve çalışma sonucunda ortalama ilk yardım bilgi skoru düzeyi %71.41 olarak belirlenmiştir.

Gowri ve Missiriya (2017) okul çocuklarının sağlık bakımı üzerine öğretmenlerinin uygulama ve bilgi düzeyleri adıyla hazırladıkları çalışmada Hindistan’ın Chennai, Thiruvellore ve Kancheepuram şehirlerinde 900 öğretmen ile rastgele seçilen okullarda anket uygulamışlardır. Öğretmenlerin %78’inin

yeterli bilgiye sahip olmadığı, %89'unun okul çocuklarının sağlık bakımlarını sürdürme uygulamalarında yeterli olmadıklarını belirlemişlerdir.

Suudi Arabistan Krallığının Abha kentinde devlet ilk öğretim okullarında öğretmenlerin ilk yardım bilgileri hakkında kesitsel tanımlayıcı bir çalışma yapılmıştır (Awad vd. 2015). Çalışmaya 187 öğretmen dahil edilmiş ve çalışma sonuçlarına göre öğretmenlerin ilk yardım bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Karadağ ve Yıldırım (2017), ön-test ve son-test kontrol gruplarını kullanarak farklı bir çalışma yöntemiyle öğretmenlerin ilk yardım bilgilerine, temel ilk yardım eğitiminin etkilerini incelemişlerdir. Ön-test ve son-test grupları bilgi düzeyleri arasında önemli bir farklılık bulmuşlardır. Bu sonuç ilk yardım eğitimi verilen deneysel gruplarda eğitimin etkili olduğunu göstermiştir.

Özyürek vd., (2013) Afyonkarahisar il merkezinde görev yapan lise öğretmenlerine iki gün temel ilk yardım bilgileri ve temel yaşam desteği konularında görsel ve uygulamalı eğitim vermişlerdir. Eğitim öncesi ve eğitim sonrası katılımcılara 33 soruluk anket uygulaması yapmışlardır. Çalışmada verilerin analizi için t testi ve Anova testi uygulanmış ve öğretmenlerin aldıkları son test puan ortalamasının (80.52 ± 11.25) ön test puan ortalamasından (48.51 ± 14.18) anlamlılık açısından daha yüksek bir değer aldığını gözlemlemişlerdir.

Diğer bir çalışmada Nayır vd., (2011) Isparta il merkezinde görev yapan öğretmenlerin ilkyardım bilgi düzeylerini ölçmüşlerdir. Çalışmada ayrıca öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların belirlenmesine ve ilk yardım ile ilgili yapılacak eğitim çalışmalarına karşı tutumlarını saptamaya çalışmışlardır.

Rastgele seçilen 12 ilköğretim okulu ve 7 lisede toplam 364 öğretmen ile çalışma gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda tüm öğretmenlerin ilkyardım ortalaması 7.07 ± 1.92 olarak bulunurken, kadınların ortalamaları (7.44 ± 1.87), erkeklerin ilkyardım bilgi puanları ortalamalarından (6.93 ± 1.93) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin ilkyardım bilgi puanları ortalamaları da (7.29 ± 1.97), liselerde görev yapan öğretmenlere göre (6.79 ± 1.84) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Özplut ve Sivri (2013) Konya iline bağlı bir ilçede bulunan ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin ilk yardım konusundaki bilgi düzeylerini saptamak, uygulanabilir öneriler geliştirebilmek ve okul sağlığı hizmetlerine katkıda bulunabilmek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında görev yapmakta olan ($n=91$) öğretmenler üzerinde yapılan çalışmada, öğretmenlerin ilkyardım bilgi puanı ortalamaları 73.19 ± 10.94 olarak belirlenirken, öğretmenlerin %69.2'sinin ilk yardım ile ilgili herhangi bir eğitime katılmadığı, eğitim alanların ise %53.6'sının bir önceki yıl eğitime katıldıkları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda ilkyardım eğitimi alan öğretmenlerin toplam ilkyardım bilgi puanının daha yüksek olduğu görülmüştür.

2017 yılında Kaur vd., Hindistan'ın Dehradun şehrinde seçilmiş okullarda devlet okullarında çalışan öğretmenleri arasında ilkyardım yönetimine ilişkin yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin çoğunun (%77.5) ilkyardım yönetimi ile ilgili ortalama bilgiye sahip olduklarını, %12.5'inin iyi bilgiye ve %10'unun ise zayıf bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Daha çok kadınların (%52.5) oluşturduğu katılımcıların çoğunun üniversite mezunu olduğu çalışmada, cinsiyet, eğitim seviyesi, sağlıkta görevlendirilen öğretmenin deneyim senesi ve öğretmen tarafından alınan eğitim gibi sosyo-demografik değişkenlerin önemli bir ilişkisi bulunmamaktadır fakat öğretmenlerin nitelikleri ve okul türünün önemli bir ilişkisi olduğu görülmüştür.

Yine benzer bir çalışmada Pandey vd., (2017) sağlıkta görevlendirilen öğretmenlerin ilk yardım ile ilgili ortalama bilgi düzeyine sahip olduğu bu yüzden öğretmenlerin bilgi düzeylerinin yükseltilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Evreni

Araştırma evrenini Gaziantep ili merkeze bağlı 121 ilk öğretim okulunda görev yapan 4972 öğretmen oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Örnekleme

Evreni temsil eder nitelikte örneklem grubu basit rasgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir (Özgür, 2002; Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 2002). Örneklem seçimi evrendeki birey sayısı (N) ve değişkenin toplumda (evrende) görülme hızı (P) bilindiğinde seçilen bir yanılma düzeyinde olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen $\pm$ sapma (mutlak farklılık, $d = |p - P|$) nin belirlenmesi durumunda aşağıdaki formülden yararlanılarak yapılmıştır (Özgür, 2002). Değişkenin toplumda (evrende) görülme hızı (P=25,18) Savaşer'in çalışmasından alınmıştır (Savaşer, 2001). Evreni oluşturan okullardan basit rasgele yöntemle seçilen 29 okuldan, yine rasgele yöntemle seçilen 545 öğretmene anket dağıtılmış ve bu öğretmenler araştırma kapsamına alınmıştır.

$$n = \frac{NZ^2PQ}{d^2(N-1) + Z^2PQ}$$

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma verileri anket yöntemiyle elde edilmiştir.

2.4. Araştırmada Kullanılan Formların Hazırlanması

Araştırmada kullanılan anket formu, konunun uzmanlarından, kaynaklardan ve daha önce buna benzer olarak yapılmış olan tez çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır (Koç, 1994; Öngün, 2001; Savaşer, 2001; Ardoğan, 1998). Anket formu 52 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların 7 tanesi sosyo-demografik durumlarıyla ilgili diğer sorular ise öğretmenlerin bilgilerini ve düşüncelerini belirlemeye yöneliktir.

2.5. Araştırmanın Uygulanması ve Süresi

Hazırlanan anket formu örnekleme alınmayan okullardaki 10 öğretmene uygulanmış gerekli düzenlemelerden sonra uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ön uygulama sonucuna göre cevaplandırma süresi yaklaşık olarak 15-25 dakikadır. Anketin uygulanabilmesi için il milli eğitim müdürlüğü ve valilikten gerekli olan yazılı izinler alınmıştır.

Araştırma örnekleme alınan okullardaki öğretmenlere il milli eğitim müdürlüğünün bilgilendirmesiyle www.meb.gov.tr adresinden ulaşılmıştır. Örneğe seçilen okullar liste üzerinde işaretlenmiştir. Belirlenen 29 okulun müdürlerine alınan izin yazıları ile gidilmiş araştırma hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Araştırma Aralık 2004- Nisan 2005 tarihleri arasında anket yöntemi ile yürütülmüştür. Anketteki soru sayısının fazla olması, öğretmenlerin hemen cevaplamak istememeleri ve anketi doldurmak için gereken sürenin onlara göre fazla olması nedeniyle formları doldurmaları için bir gün süre verilmiş bu süre içinde iletişim okul idarecilerinden biri veya rehber öğretmen aracılığı ile sürdürülmüştür. Ankete katılan öğretmenlere verilen cevapların araştırma amacı ile kullanılacağı, bireysel değerlendirme yapılmayacağı ve formların araştırmacı dışında herhangi biri tarafından görülmeyeceği anlatılarak sorulara objektif cevaplar vermeleri sağlanmıştır.

2.6. Araştırmanın Analizi

Verilerin istatistiksel analizi, SPSS programı ile yapılmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları, Gaziantep ili merkez ilçelerinde görev yapan 545 öğretmenden toplanan veriler üzerinden yapılmıştır. Elde edilen verilerin açıklayıcı faktör analizine uygun olduğu Kaiser Meyer Olkin (0.654) ve Bartlett's Test of Sphericity (7551 ve $p = .000$) testleri ile belirlenmiştir. Ayrıca güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı da 0.683 olarak hesaplanmıştır. Nitelsel

verilerde sıklıkla başvurulan yöntemlerde biri ki-kare testidir. Ki-kare testin gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı temeline dayanmaktadır. Bu nedenle çalışma daki istatistiksel analizde ki-kare testi kullanılmış ve yüzdelikleri alınmış, kritik p değeri 0.05 olarak alınmış ve $p < 0.05$ anlamlılık olarak kabul edilmiştir.

2.7. Değerlendirme

Araştırmada kullanılan formlardan alınan bilgiler için veri kodlama talimatı ve bilgi ölçeği sorular için puan cetveli hazırlanmıştır. Bu veri kodlama talimatı ve puan cetveline göre bilgiler veri kodlama formuna geçirilmiş ve analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerle bire-bir görüşerek anketin yanıtlanması istenmiş ve öğretmenlerin ilk yardıma ilişkin bilgi düzeyleri “biliyor”, “kısmen biliyor”, “bilmiyor” şeklinde değerlendirilmiştir. Bu çalışma Gaziantep il merkezinde yer alan ilköğretim okullarında çalışan öğretmenler ile sınırlıdır.

Açık uçlu soruların değerlendirilmesinde istenilen tam doğru cevabı verenlere tam puan verilerek doğru cevap olarak, istenilen cevabın bir kısmını doğru cevaplayanlara sorunun puan değerinin yarısı verilerek kısmen doğru cevap olarak değerlendirilmiş ve yanlış cevaplayanlara puan verilmeyerek yanlış cevap olarak değerlendirilmiştir. Kapalı uçlu sorularda doğru seçeneği işaretleyenler doğru bilen olarak kabul edilmiş ve sorunun puan değeri verilmiştir, doğru seçeneğin dışında herhangi bir seçeneği işaretleyenler yanlış bilen kabul edilmiş ve puan verilmemiştir.

Soru 5’ten soru 40’a kadar olan bilgi soruları puanlamaya alınırken mutlaka cevaplanması gerektiğini düşündüğümüz 2, 13, 14, 16, 18, 19, 21, 23, 24, 31, 36, 37, 39, 40 numaralı sorulara 2’şer puan diğer sorulara 1’er puan verilerek değerlendirmeye alınmış, soru 41’den soru 52’ye kadar olan sorular bilgi ölçeği sorular olmadığından puanlamaya alınmamıştır.

Bilgi soruları 50 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Doğru cevaplara göre puanlama yapılarak toplam bilgi puanları bulunmuştur. Bilgi puanları toplamı 0-20 olanlar zayıf, 21-30 olanlar orta, 31-50 olanlar iyi olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada araştırmaya katılan öğretmenlerin sosyo demografik durumları ve bilgi puanları karşılaştırıldığından diğer sorular makale kapsamına alınmamıştır.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş gruplarına ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı Tablo 1.’de görülmektedir.

Tablo 1. Öğretmenlerin yaş gruplarına ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı

Yaş grupları	Puan							
	Zayıf (0-20)		Orta (21-30)		İyi (31-50)		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
21-30	8	6.0	59	44.0	67	50.0	134	100
31-40	9	4.4	79	38.9	115	56.7	203	100
41 ve üzeri	27	13.0	107	51.4	74	35.6	208	100
Toplam	44	8.1	245	45.0	256	47.0	545	100

$$X^2=23,9, p<0,05$$

Öğretmenlerin aldıkları bilgi puanları ile yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. 31-40 yaş grubunun bilgi puan düzeyinin daha iyi olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı Tablo 2.’de görülmektedir.

Tablo 2. Öğretmenlerin cinsiyetlerine ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı

Cinsiyet	Puan							
	Zayıf (0-20)		Orta (21-30)		İyi (31-50)		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kadın	15	5.1	117	39.4	165	55.6	297	100
Erkek	29	11.7	128	51.6	91	36.7	248	100
Toplam	44	8.1	245	45.0	256	47.0	545	100

$$X^2=22,1, p<0,05$$

Öğretmenlerin aldıkları bilgi puanları ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın grubunun bilgi puan düzeyinin daha iyi olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş grupları, cinsiyetleri ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Yaş Grupları, Cinsiyetleri ve İlk Yardım Konusunda Bilgi Puan Durumlarına Göre Dağılımı

Yaş	Cinsiyet	Puan							
		Zayıf(0-20)		Orta (21-30)		İyi (31-50)		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
	Erkek	4	4.4	37	40.7	50	54.9	91	100
	Toplam	4	9.3	22	51.2	17	39.5	43	100
		8	6.0	59	44.4	67	50.0	134	100
31-40	Kadın	4	3.2	44	34.9	78	61.9	126	100
	Erkek	5	6.5	35	45.5	37	48.1	77	100
	Toplam	9	4.4	79	38.9	115	56.7	203	100
41 ve üzeri	Kadın	7	8.8	36	45.0	37	46.3	80	100
	Erkek	20	15.6	71	55.5	37	28.9	128	100
	Toplam	27	13.0	107	51.4	74	35.6	208	100
Toplam		44	8.1	245	45.0	256	47.0	545	100

Öğretmenlerin aldıkları bilgi puanları, yaş grupları ve cinsiyetleri arasındaki fark istatistiksel olarak analiz edilmiş, 21-30, 31-40 yaş grupları ve bu yaş grupları arasındaki cinsiyetlerde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bilgi puanına göre yaş ve cinsiyet açısından fark 41 ve üzeri yaş grubundaki erkek öğretmenlerin ilk yardım konusundaki bilgi düzeylerinin düşük olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görev sürelerine ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı Tablo 4.'te görülmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerin görev sürelerine ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı

Görev süresi (yıl)	Puan							
	Zayıf (0-20)		Orta (21-30)		İyi (31-50)		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-10	11	4.7	100	42.7	123	52.6	234	100
11-20	14	8.1	75	43.4	84	48.6	183	100
21 yıl ve üzeri	19	13.8	70	50.7	49	35.5	138	100
Toplam	44	8.1	245	45.0	256	47.0	545	100

$X^2=15.7, p<0.05$

Öğretmenlerin aldıkları bilgi puanları ile görev süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Görev süresi 0-10 yıl arasında olanların bilgi puan düzeyinin daha iyi olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim durumlarına ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Eğitim Durumlarına ve İlk Yardım Konusunda Bilgi Puan Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim durumu	Puan							
	Zayıf (0-20)		Orta (21-30)		İyi (31-50)		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ön lisans	21	12.1	89	51.4	63	36.4	173	100
Lisans	23	6.3	152	41.9	188	51.8	363	100
Yüksek lisans	-	-	4	44.4	5	55.6	9	100
Toplam	44	8.1	245	45.0	256	47.0	545	100

$X^2=14.0, p<0.05$

Öğretmenlerin aldıkları bilgi puanları ile eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Eğitim düzeyinin artmasına paralel olarak bilgi puanlarında artış izlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin ilk yardım eğitimi alma durumlarına ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. Öğretmenlerin ilk yardım eğitimi alma durumlarına ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı

İlk yardım eğitimi alma durumu	Puan							
	Zayıf (0-20)		Orta (21-30)		İyi (31-50)		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	4	3.0	44	33.3	84	63.6	132	100
Hayır	31	8.0	193	49.7	164	42.3	388	100
Cevapsız	9	36.0	8	32.0	8	32.0	25	100
Toplam	44	8.1	245	45.0	256	47.0	545	100

$X^2=46.0, p<0.05$

Öğretmenlerin aldıkları bilgi puanları ile ilk yardım eğitimi alma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. İlk yardım eğitimi alan öğretmen grubunda bilgi puanının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

İlk yardım eğitimi alan öğretmenlerin ilk yardım eğitimi aldıkları yere göre dağılımı ve ilk yardım eğitimi aldıkları yere göre bilgi puanlarının karşılaştırılması Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7. Öğretmenlerin ilk yardım eğitimi alınan yerlere ve ilk yardım konusunda bilgi puan durumlarına göre dağılımı

İlk yardım eğitimi alınan yer	Puan							
	Zayıf (0-20)		Orta (21-30)		İyi (31-50)		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sürücü kursu	2	3.0	24	35.8	41	61.2	67	100
Okul	2	3.8	15	28.3	36	67.9	53	100
Diğer(seminerler, izcilik kampları)	1	8.3	5	41.7	6	50.0	12	100
Toplam	44	8.1	245	45.0	256	47.0	545	100

$X^2=39.5, p<0.05$

Öğretmenlerin aldıkları bilgi puanları ile ilk yardım eğitimi alınan yer arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. İlk yardım eğitimini okullarda alan grupta bilgi puanının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada Gaziantep ili merkeze bağlı ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin yaş, cinsiyet, görev süresi, eğitim durumu, ilk yardım eğitimi alma durumu ve ilk yardım eğitimi aldıkları yere göre ilk yardım bilgi düzeyleri incelenmiştir.

Yaşlara göre bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Bu farklılığın 31-40 yaş grubunda olan öğretmenlerin daha yüksek bilgi puanı almasından kaynaklandığı görülmüştür ($X^2=23.9$).

Koç’un (1994) araştırmasında, 20-24 yaş grubu ile 35 ve üzerindeki yaş grubu arasındaki bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu çalışmada yaş arttıkça ilk yardım bilgi puanlarının da arttığı görülmüştür. Bizim araştırmamızda 41 yaş ve üzeri grubunda bilgi puanlarının düşmesi nedeniyle sonuçların farklılık göstermesine bağlanabilir. Koç’un (1994) araştırma grubunu hekim dışı sağlık personeli ve adayları olması ve sağlık mesleğinde yaş arttıkça mesleki tecrübelerinin artması nedeniyle bilgi puanlarını arttığı düşünülebilir.

Savaşer’in (2001) araştırmasında, yaşa göre ilk yardım bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu çalışmada 24 ve altı yaş grubunun bilgi puanları diğerlerinden daha yüksektir. Sonuçlar bizim araştırmamızın sonuçlarından farklılık göstermiştir. Bizim araştırmamızdan yaş grubu açısından farklılık göstermesinin sebebi Savaşer’in (2001) araştırmasında 24 ve altı yaş grubu katılım oranı fazla iken bizim araştırmamızda ise rastgele yöntemle örnekleme seçilenlerin 31-40 yaş grubunda daha fazla olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin cinsiyete göre ilk yardım bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Kadınların ilk yardım bilgi puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur ($X^2=22.1$). Bu farkın nedeni, kadınların günlük yaşamlarında erkeklere göre daha fazla ilk yardım gerektiren durumlarla karşılaşmalarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Tufan Nayır ve Ark.(2011) tarafından yapılan çalışmada, kadınların ilkyardım bilgi puan ortalamaları (7.44 ± 1.87), erkeklerin ilkyardım bilgi puan ortalamalarından (6.93 ± 1.93) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$).

Yine Koç'un (1994) ve Savaşer'in (2001) araştırmalarında da cinsiyete göre kadınlar ile erkeklerin bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kadınların bilgi puanları erkeklerden daha yüksektir. Sonuçların bizim araştırmamızın sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin görev süresine göre ilk yardım bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Görev süresi 0-10 yıl arasında olan öğretmenlerin bilgi puanları diğerlerinden daha yüksektir ($X^2=15.7$).

Savaşer'in (2001) araştırmasında öğretmenlerin görev süresine göre ilk yardım bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş, bunun yanı sıra tüm araştırma grubunda ilk yardım bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Araştırmanın öğretmenlerle yapılan kısmı bizim araştırmamızla uyumlu olsa da farklılığın araştırma kapsamında sağlık personelinin de olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Koç'un (1994) araştırmasında da görev süresine göre bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bizim araştırmamızla olan farklılığın bu araştırmanın hekim dışı sağlık personeli ve sağlık personeli adaylarını kapsaması nedeniyle olduğu düşünülebilir.

Ünalın ve Ellidokuz'un (1997) çalışmasında da görev süresine göre ilk yardım bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Yine bu farklılığın, bu araştırmanın da sağlık personeliyle yapılmasından kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.

Araştırma grubunun eğitim durumuna göre ilk yardım bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0.05$). Eğitim düzeyi yükseldikçe ilk yardım bilgi puanlarının da yükseldiği görülmüştür ($X^2=14,0$).

Rakhi Pandey ve ark. (2017) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin eğitim düzeyi ile ilkyardım bilgi düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

Koç'un (1994) ve Gündüz'ün (1994) araştırmalarında eğitim düzeyi yükseldikçe ilk yardım bilgi puanının da yükseldiği saptanmıştır. Sonuçların, bizim araştırmamızın sonuçlarıyla uyumlu olduğu gözlenmektedir.

Savaşer'in (2001) araştırmasında ise öğrenim durumuna göre ilk yardım bilgi puanı en yüksek olan grup sağlık meslek lisesi mezunlarıdır. Araştırmada fakülte mezunu olanlar öğretmenler olduğu için eğitimleri süresince yeterli ilk yardım bilgisi alamamaları nedeniyle bilgi puanı ortalamalarının düşük olduğu düşünülebilir.

Göçgeldi ve Ark. (2000) araştırmasında da sağlıkla ilgili bir okulda okumuş olanların anlamlı düzeyde başarılı oldukları bulunmuştur. Bizim araştırmamızla farklılığın öğretmenlerin eğitimleri süresince yeterli ilk yardım bilgisi alamamalarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırma grubunda ilk yardım eğitimi alma durumuna göre ilk yardım bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). İlk yardım eğitimi alan gruptaki öğretmenlerin bilgi puanları diğerlerinden daha yüksektir ($X^2=46.0$).

Savaşer'in (2001) araştırmasında ilk yardım dersi alma durumuna göre ilk yardım bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bunun yanı sıra öğretmenlerde ilk yardım dersi alma durumuna göre ilk yardım bilgi puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu durum, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ilk yardım dersi almamış olmalarından kaynaklanabilir.

Koç'un (1994) araştırmasında, mezuniyet sonrası ilk yardım kursu alanlar ve almayanlar arasında, ilk yardım bilgi puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu sonucun bu araştırmanın sağlık personeli adayları ile yapılmış olmasından kaynaklandığı düşünebilir.

Ünalın ve Ellidokuz'un (1997) çalışmasında da ilk yardım konusunda eğitim alma durumunun bilgi düzeyini anlamlı olarak etkilemediği saptanmıştır. Bu durum, yine bu araştırmanın da sağlık personeliyle

yapılmış olmasından ve mezun olduktan sonra ilk yardım kursu veya seminerlerine katılmamış olmalarına bağlanabilir.

Pakize Özyürek ve Ark.(2013) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin aldıkları son test puan ortalaması (80.52 ± 11.25) ön test puan ortalamasından (48.51 ±14.18), anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (p<0.05).

Özpuat ve Sivri (2013) tarafından yapılan çalışmada, ilkyardım eğitimi alan öğretmenlerin ilkyardım bilgi puanının anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür (p<0.05).

Literatürde toplumun ilk yardım konusunda eğitilmesinin yararlarını ortaya koyan çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalarda genel olarak toplumda ilk yardım konusunda eğitilmiş bireylerin azlığına dikkat çekilmiş ve ilk yardım kurslarının sürekli olarak verilmesi önerilmiştir (Bayraktar ve Çelik, 2000).

İngiltere’de hükümet düzeyinde işyerlerinde ve toplumda sağlığı geliştirme programları çerçevesinde, 10 federal düzeydeki iş yerinde sağlığı geliştirme programları incelenmiştir, araştırmaya katılanların %26’sı kişisel güvenlik ve ilk yardım eğitimini tercih etmişlerdir (Crump vd., 2001). Araştırma grubunun ilk yardım eğitimi aldıkları yere göre bilgi puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05). İlk yardım eğitimini sürücü kursunda alanların bilgi puanları okulda ve diğer olarak grupladığımız yerlerde alanlardan daha yüksektir (X²=39.5). Bu farklılığın nedeninin öğretmenlerin büyük çoğunluğunun okulda ilk yardım dersi almamış olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Diğer olarak grupladığımız yerlerde ise düzenlenen kurs veya seminerlere düzenli katılımların olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Burada görüldüğü gibi ilk yardım konusunda eğitilmiş kişilerin azlığı, ilk yardım konusunda eğitime ihtiyaç duyulduğu ve eğitimlerin belirli aralarla tekrarlanması gerektiğini düşündürmektedir.

Savaşer’in (2001) araştırmasında, sürücü belgesi olanların belgelerini almalarının üzerinden geçen süreye göre ilk yardım bilgi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Sürücü belgelerini yeni alanlar diğerlerinden daha başarılıdır. Bu durum da eğitimin belirli aralarla tekrarlanması gerektiğini düşündürülebilir. Yine Savaşer’in (2001) araştırmasında, öğretmenlerin sürücü ehliyetine sahip olma durumuna göre ilk yardım bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş olup bu durum bizim bulgularımızı destekler niteliktedir.

Göçgeldi ve ark. (2000) çalışmalarında, sürücü belgeleri olduğunu söyleyenlerin %44.6’sının başarılı olduğunu belirtmiştir. Sonuçlar bizim araştırmamızın sonuçlarıyla uyumludur. Bu durum sürücü kursunda verilen eğitimden sonra bireylerin sınava tabi tutulması ve bu nedenle katılım oranlarının daha fazla olmasından kaynaklandığını düşündürülebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin bilgi düzeylerinin genel olarak yeterli olduğu ancak açık uçlu soruları doğru cevaplama oranlarının düşük olduğu belirlenmiştir. Oysa öğretmenler ilk yardım gerektiren durumlarla çok sık karşılaşabilecek bir grup olduğundan belirli aralıklarla hizmet içi ilk yardım eğitimi almaları önerilebilir.

Görev süresi 0-10 yıl arasında olan öğretmenlerin bilgi düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Periyodik aralıklarla öğretmenlerin bilgilerini tazeleyici ve geliştirici eğitimler planlanabilir.

Eğitim düzeyi arttıkça ilk yardım bilgi düzeyinin de arttığı görülmüştür. Bu nedenle ilk yardım eğitiminin her kademesinde verilerek toplumun bu konudaki bilgi düzeyi artırılabilir.

İlk yardım eğitimi alan öğretmenlerin pek çoğunun ilk yardım eğitimini sürücü kurslarında aldıklarından buralarda verilen ilk yardım eğitiminin etkinliğinin artırılabilmesi için eğitimin uzman kişiler tarafından verilmesi sağlanabilir.

Okullarda okutulan ilk yardım dersi, öğrencinin müfredat programında belirtilen amaçlara yönelik davranışlar kazanmasını, temel bilgi ve beceriler edinmesini sağlayıcı nitelikte olmalıdır.

5. KAYNAKÇA

- Amro, N. R., Qtait, M., General Knowledge & Attitude of First Aid among Schoolteacher's in Palestine International, Journal of Innovative Research in Medical Science (IJIRMS), Volume 02, Issue 04 April 2017.
- Ardoğan, O. (1998). İlk Yardım Ve Acil Hizmetlerinin Önemi Ve Ankara'daki Taksi Şoförlerinin İlk Yardım Konusundaki Bilgi Tutum Ve Davranışları. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Awad S, Samghan AL, Faithah H, Faisal M, Ahahfani AL (2015) Primary school teachers' knowledge about first aid. Med J Cairo Univ 83: 541-542.
- Bayraktar, N., ve Çelik, Ş.S. (2000). Ankara'daki Taksi Şoförlerinin İlk Yardım Konusundaki Bilgi Gereksinimleri. Sağlık Ve Toplum, 2, 55-58.
- Biol, L. (2000). Hemşirelik Süreci (4. Baskı). İzmir: Bozkaya Matbaacılık.
- Crump, C.E., Sheqoq, R., Gottlieb, N.H., ve Grunbaum, J.A. (2001). Comparison Of Participation In Federal Worksite And Community Health Promotion Programs. Am-J-Health Promot, Mar-Apr; 15(4), 232-236.
- de Lima Rodrigues, K., Ferreira de Lima Antão, J., Silveira Sobreira, G., Nobre de Brito, R., Saraiva Freitas, G., Caeira Serafi, S., Teixeira Batista, H., Barbosa Tavares, L., Macedo de Figueiredo, C., Macedo Cruz, C., do Nascimento Andrade Feitosa, A., de Abreu, L., & Pinheiro Bezerra, I. (2015). Teacher's Knowledge about First Aid in the School Environment: Strategies to Develop Skills. *International Archives Of Medicine*, 8. doi:10.3823/1808
- Erefe, İ. (1998). Halk Sağlığı Hemşireliği El Kitabı. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı Yayınları.
- Gowri, M., & Missiriya, S., (2017). Knowledge and Practice of School Teachers on Health Care of School Children. *International Journal of Pharma and Bio Sciences*. 8. 21-32.
- Göçgeldi, E., Ceylan, S., Tekbaş, Ö.F., Hasde, M., ve Kılıç, S. (2000). Sıhhiye Sınıfı Erbaş Adaylarının İlk Yardım Bilgi Düzeylerinin Saptanması. *Gülhane Tıp Dergisi*, 42(4), 367.
- Gündüz, S. (1994). Annelerin Yanıktan Korunma Ve Yanıkta İlk Yardıma İlişkin Bilgileri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnanç, N., Hatipoğlu, S., & Yurt, V. (1999). Hemşirelik Esasları (4.Baskı). Ankara: Damla Matbaacılık Ltd. Şti.
- Karadağ Arlı, Ş., Yıldırım, Z., (2017) The Effects of Basic First Aid Education on Teachers' Knowledge Level: A Pilot Study, *International Journal of Caring Sciences*, May-August 2017, Vol:10, Issue 2.
- Kaur, N., Kaur, Savitri., and Kaur, Mandeep. (2017). A Descriptive Study to Assess the Level of Knowledge Regarding the First Aid Management among School Teachers in Selected Schools of District Mohali, Punjab. *Journal of Health and Medical Informatics*, 8(4).
- Koç, M.A. (1994). Bir Grup Hekim Dışı Sağlık Personeli İle Sağlık Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin İlk Yardım Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Nayır, T., Uskun, E., ve Türkoğlu, H. (2011). Isparta İl Merkezinde Görevli Öğretmenlerin İlk Yardım Bilgi Düzeyleri ve Tutumları. S.D.Ü. Tıp Fak. Dergisi, 18(4), 123-127.
- Neyzi, O. (1994). Anne Ve Çocuk Sağlığında Öncelikler. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Öngün, N. (2001). Öğretmenlerin Epilepsi, Diyabet Ve Astımı Olan Çocukların Acil Durumlarına Yönelik Yaklaşımları. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öz, F. (2004). Sağlık Alanında Temel Kavramlar. Ankara: İmaj İç ve Dış Ticaret A. Ş.
- Özgür, S. (2002). Sağlık Alanında Araştırma Yöntemleri Ders Notları (2. Baskı). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Matbaası.
- Özpuat, F., ve Sivri, B.B. (2013). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İlk Yardım Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi, 1(2), 69-83.
- Özyürek, P., Bayram, F., Beştepe, G., Ceylantekin, Y., Ciğerci, Y., Çelik, Y., Kuyucuoğlu, N., Karaca, Ş., Temel, S., ve Yılmaz, A. (2013). Lise Öğretmenlerine Verilen Temel İlk Yardım Eğitiminin Etkililiğinin Değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Dergisi, 15(1), 183-198.
- Pandey, R., Chauhan, R., Dobhal, S., Dabral, S., Nathani, S., Negi, S., Rana, U., Negi, V., Maindola, V., Rawat, V., Sorte, D.Y., and Bharadwaj, R.(2017). First aid knowledge among health assigned teachers of primary schools. International Journal of Research in Medical Sciences, 5(4), 1522-1527.
- Savaşer, F. (2001). Çankırı İlinde Görev Yapan Hekim Dışı Sağlık Personeli İle Lise Öğretmenlerinin İlk Yardım Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Karşılaştırılması. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sümbüloğlu, K., ve Sümbüloğlu, V. (2002). Biyoistatistik (10. Baskı). Ankara: Hatipoğlu Yayınları.
- Şahin, F. (2005). Okul Sağlığı. www.hastarehberi.com.
- Ünalın, H., ve Ellidokuz, H. (1997). Sağlık Ocağında Çalışanların İlk Yardım Ve Yeniden Canlandırma Konusundaki Bilgi Düzeyi. Sürekli Tıp Eğitim Dergisi, 6(6), 193-194.